Filozofie předpokladů

Souhrn

Druhé, opravené vydání

Vilém Kmuníček

Filozofie předpokladů

Souhrn

Druhé, opravené vydání

Vilém Kmuníček

TZ-one

Informace pro uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v žádné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.
Používání elektronické verze knihy je určeno jen osobě, která ji legálně nabyla, a to v rozsahu stanoveném autorským zákonem.
Jakékoliv neoprávněné užití jako např. kopírování, úpravy, konverze do jiných formátů, prodej, pronájem, půjčování, darování, umísťování na servery, sdílení atp. je zakázáno!

Vydání druhé, doplněné (první elektronické) 2026

© Vilém Kmuníček, 2026
Cover © Vilém Kmuníček, 2026
© Mgr. Tomáš Zahradníček - TZ-one

ISBN: 978-80-7539-325-8 (ePub)
ISBN: 978-80-7539-326-5 (mobi)
ISBN: 978-80-7539-327-2 (PDF)

Obsah

Přehled pojmů a definic 4
0. Předmluva 6
1. Úvod 10
2. Založení filozofie předpokladů 11
3. Pojmy filozofie předpokladů 14
3.1. K pojmu „momentální mentální model“ 17
3.2. Empirické zakotvení pojmu „momentální mentální model“ 21
3.3. Spekulativní vyvození dalších důsledků sestrojení virtuální reality 25
4. Důsledky filozofie předpokladů 30
5. Praktický přínos filozofie předpokladů 35
5.1 Fungování artefaktu 36
5.2. Virtuální realita 40
5.3. Další přínosy 41
6. Závěr 43
Příloha: 44
Filozofický kompas aneb
Od jistot filozofických k jistotám praktickým 44
Recenze 56
Reference 59
Ediční poznámka 61
Poděkování 61

Přehled pojmů a definic

Seznam zkratek

MMM[1] *momentální mentální model*[2] *– přítomný obsah vědomí*

MMMč[3] *momentální mentální model z čití*[4] *– přítomný obsah vědomí vytvořený na základě přímého čití reality*

MMMf[5] *momentální mentální model z fixace*[6] *– přítomný obsah vědomí vytvořený na základě čití fixace*

FMM fixní mentální model – paměťově zkušenostní pozadí, z něhož jsou MMM udíleny významy

MPS myšlenkově-pojmový systém – to, co lze z FMM objektivizovat – vyslovit, napsat; světový názor subjektu

OM ontologický model – paradigma (všeobecný model reality, např. náboženský, dnes vědecký)

Pojmy definované v seznamu zkratek jsou podle mě ve filozofickém myšlení tak, jak je přinesl jeho dosavadní vývoj, předjímány filozofickými pojmy názor, rozmysl a rozum (srovnej facebookový post Miroslava Slouky *Jak (ve filosofickém kroužku) používáme rozum* (2019) a heslo *Stručného filosofického slovníku* (1966, s. 384 až 385) *Rozmysl a rozum*), a to v následujícím usouvztažnění:

Názor je schopnost vytvářet (mohutnost tvořící) MMM zaměřený skrze FMM.

Rozmysl je schopnost vytvářet (mohutnost tvořící) MPS.

Rozum je schopnost vytvářet (mohutnost tvořící) OM.

Další pojmy

fixace – paměťový či objektivní záznam

fixace mentální – paměťová stopa

fixace instrumentální – buď objektivizace (vyslovení, zápis) fixace mentální, nebo citace reality (obraz, socha, fotografie, zvukový záznam, film, holografie); při jejím vnímání vzniká MMM z fixace

zavědomý – použito ve smyslu „generující vědomí“

---

[1] Dříve AMM.

[2] Dříve aktuální mentální model.

[3] Dříve AMMč.

[4] Dříve *akuální mentální model z čití*.

[5] Dříve AMMf.

[6] Dříve *aktuální mentální model z fixace*.

0. Předmluva

V závěrečné životní etapě jsem se rozhodl zkompletovat svoje filozofické úvahy, roztříštěné do několika článků, do kompaktního celku, který bude zahrnovat všechny moje myšlenky související s filozofií předpokladů, abych čtenářům nabídl definitivní podobu svých textů, odvíjejících se od nahlédnutí existence momentálního mentálního modelu, jak jsem nazval jejich klíčový pojem. Tyto texty jsou přístupné zejména na internetu na stránce https://vilem-kmunicek.cz, některé byly publikovány v anglickém překladu v zahraničí (domácí periodika o ně zájem nejeví).

Přítomný text je výsledkem mého celoživotního hledání, jak se zorientovat v dostupném mi světě, které započalo dík mému studiu filozofie, jež mi dalo zejména otázky, ale už ne odpovědi. O ty se zde právě pokouším.

Můj vhled „Vše je nám dáno skrze obsahy vědomí“ postupně vykrystalizoval ve „filozofii předpokladů“, jejíž nástin bude podán v následujícím textu.

Hledání jistoty poznání charakterizuje naši přítomnost, ale provází nás od počátků filozofického myšlení. Chaos překřikujících se hlasů vedl Sokrata ke konstatování Vím, že nic nevím, Descartesa pak k jediné jistotě, již našel, totiž že pochybuje, a tedy myslí, nás vede ke zjištění, že si uvědomujeme. Toto zjištění je evidentní, stejně jako další tři jistoty z něj vyplývající, jimiž jsou já, které si uvědomuje, vědomí, díky němuž si něco uvědomujeme, a obsahy vědomí, totiž to, co si uvědomujeme.

Vedle této jistoty pátrání filozofů v průběhu dějin překvapivě zjistilo jako jisté *čtyři nejistoty*:

1. Nevíme jistě, zda nás neklamou logické formy myšlení (L. Klíma).
2. Nemůžeme tvrdit něco jistého za obsahy vědomí (R. Descartes).
3. Nemůžeme tvrdit něco jistého za smyslovými vjemy (G. Berkeley).
4. Je pro nás nejisté poznání podstaty za jevy (eleaté).

Abychom mohli uvažovat dále, musíme zavést čtyři předpoklady (a doufat, že se nám v dalším průběhu poznání potvrdí tím, že umožní vysvětlit všechny obsahy všech vědomí):

1. V prvé řadě musíme *předpokládat, že naše uvažování má smysl*, tj. že myšlenkově-pojmové a logické formy, do nichž je uzavřeno naše myšlení, umožňují před vědomí předvádět skutečnost v její co nejautentičtější podobě.

2. V případě *jistoty vědomí* hodláme předpokládat, že za jeho obsahy něco je, a to realita, a že složitý analyticko-syntetický aparát mozku funguje tak, aby nám zprostředkovával realitu pokud možno takovou, jaká je.

3. Podobně předpokládáme za *počitky* to, co je jejich zdrojem, to, co je vnímáno, opět tedy realitu.

4. Vztah jevu a podstaty pak vede k nutnému předpokladu, že skrze *jevy* poznáváme za nimi skrytou podstatu.

Tak poznávací proces pro nás začíná kladením předpokladů (opírajících se o intuitivní názor), z nichž některé se při výkladu obsahů vědomí osvědčí a jiné ne. Tyto pak jsou nahrazeny jinými intuitivními předpoklady, jež mají ambici osvědčit se, atd.

Obsahy vědomí jsou vnitřně bohatě strukturovány (něco vidíme, slyšíme, něco si myslíme, něco cítíme, atd.), ale přitom tvoří jakýsi celek, který nám mozek neustále přivádí před vědomí. Když zavřeme oči, jeho část zprostředkovaná zrakem zmizí; zmizí celý, když ztratíme vědomí. Tento celek označme souslovím *momentální mentální model*, a to z těchto důvodů: obsahy vědomí nazýváme model proto, že modelují realitu, tj. proto, že jsou ve speciálním vztahu k realitě – předvádějí nám ji před vědomí tak, abychom tyto obsahy vědomí pokládali za realitu, jaká je (zatímco je to jen realita, jaká se nám jeví). Tento model nazýváme modelem mentálním, neboť jej zavědomými (ve smyslu „generujícími vědomí“) a vědomými procesy vytváří mysl. A atribut momentální poukazuje na fakt, že se to děje v přítomnosti. Spíš ovšem než pouhý přítomnostní řez si uvědomujeme *tok* momentálních mentálních modelů.

Složitá analyticko-syntetická práce mozku tím nekončí. Ten uspořádává obsahy vědomí dík fungování svého *Systému 1* a *Systému 2*, jak je popisuje Daniel Kahneman, který v naší mysli rozlišuje dva aparáty, z nichž jeden myslí rychle, pohotově a intuitivně a druhý pomalu, s rozmyslem a deduktivně. Systémem 1 je podle nás produkován *fixní mentální model*, jako pozadí, na němž se dějí obsahy vědomí (když vnímáme, vzpomínáme, představujeme si) a z něhož jsou obsahům vědomí udíleny významy. Produktem Systému 2 je pak *myšlenkově-pojmový systém*, který vzniká abstrakcí z fixního mentálního modelu a pohybujeme se v něm, když přemýšlíme. Tento lze vyslovit a slova zaznamenat. Tak dochází k objektivizaci dosud subjektivních poznatků a lze díky tomu komunikovat a konfrontací vytvářet myšlenkově-pojmový model reality. Nejglobálnějším z nich je paradigma, či chcete-li, *ontologický model*, na rozdíl od myšlenkově-pojmového systému, který je individuální a běžně označován jako světový názor.

Vyjít za hranice mého vědomí mohu však už zase jenom pomocí předpokladu, a to tohoto: Obsahy mého vědomí vznikají neustálou interakcí jsoucna, skutečnosti, reality, a mechanismů mého já, mého mozku, jež vznikly, aby umožnily orientaci mého já v realitě.

Takto jsme si vytvořili možnost opřít se o tzv. *zdravý rozum*, tj. základní ontologický názor, ontologickou představu, která se nám živelně vnucuje, aniž bychom o její utváření nějak cílevědomě usilovali.

Předpoklady zdravého rozumu se staly východiskem zkoumání skutečnosti filozofií a z ní v závislosti na vymezení oboru bádání se vydělivšími speciálními vědami (obor filozofie pak vymezují zbývající otázky, tj. ty, jež speciální vědy neřeší; jejím posláním je utvořit z dílčích poznatků speciálních věd jednotný systém poznání celého jsoucna, ontologický model). Tyto předpoklady jsou postupem poznávacího procesu opravovány, měněny, zavrhovány a nahrazovány předpoklady skutečnosti přiměřenějšími.

Základním z předpokladů zdravého rozumu je tzv. naivní realismus, tj. intuitivní názor, že je nám realita ve vnímání v podstatě dána taková, jaká je. O něj se opírá i moderní věda (v níž převládá tzv. vědecký realismus), když buduje paradigma, ontologický model. V historické praxi to

znamená, že intuicí podložená konstatování bere jako předpoklady, které se buď potvrdí, nebo ne – a pak jsou nahrazena jinými, a proces se opakuje. Modelovým příkladem může být např. předpokládaný pohyb Slunce na nebeské klenbě, jenž vedl k paradoxům a bylo potřeba přijmout předpoklad jiný (totiž že se Země otáčí).

A podle našich zjištění by jedním z těchto předpokladů mělo být také tvrzení, že realita je nám dána jedině prostřednictvím obsahů vědomí.

Abychom si něco uvědomili, musí se to totiž stát obsahem našeho vědomí. Mozek před vědomí skrze smyslové vnímání přivádí celý svět, každou věc, všechno, co si uvědomujeme, celou realitu, to, co vidíme, slyšíme, chutnáme, cítíme atd., a ona se stává procesem v naší mysli, něčím od reality samé odlišným, a vždy platí: je to *realita-v-našem-vědomí*, je to spojení, slitina reality a vědomí. To, co je vám, vašemu vědomí dostupné, je tedy jakýsi konglomerát zvláštní povahy, jakási třetí věc mezi realitou a vědomím, *obsah vědomí*. Jen takto zprostředkovaně přivedenou před vědomí, před naše já si můžeme realitu uvědomit.

Tento filozofický základ pak umožňuje vyložit např. zvláštní fungování uměleckého díla a jeho vztah k virtuální realitě, či pojmout artefakt jako program.

Mou původní inspirací bylo zjištění závažnosti filozofického uvědomění si entity „přítomný obsah vědomí“ (definované jako „momentální mentální model“). Teprve dodatečně kolem tohoto pojmu vznikl pokus o vytvoření filozofického systému, souhrnně pojmenovaného „filozofie předpokladů“.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy Filozofie předpokladů. Souhrn..
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.